

Warszawa, 06.05. 2022 r.

dr hab. Bernadeta Szczupał, prof. APS
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej
Instytut Pedagogiki Specjalnej
w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Moniki Pyrczak – *Piegi Kompetencje społeczne kobiet z niepełnosprawnościami pełniących role rodzinne a ocena jakości życia rodziny* przygotowanej pod kierunkiem naukowym promotora ks. dr hab. Grzegorza Godawy, prof. UPJPII oraz promotora pomocniczego dr Katarzyny Kutek - Śladek

Przedstawiona do recenzji dysertacja jest dojrzałą, bardzo dobrze opracowaną dysertacją, zarówno pod względem merytorycznym, językowym, jak i formalnym. Doktorantka w nowatorski sposób przedstawiła złożoną i aktualną problematykę dotyczącą kompetencji społecznych kobiet z niepełnosprawnościami, które pełnią role rodzinne oraz oceny jakości ich życia. Jest to problematyka ważna zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia i wymagająca pogłębionych eksploracji. Doktorantka słusznie stwierdza, że *ważne jest to, w jaki sposób konkretna rodzina ustosunkowuje się do ograniczeń i wymagań wynikających z niepełnosprawności. Istotne jest zwrócenie uwagi życie rodzinne, trwające pomimo zaistniałych trudności* (s. 5). Poruszana w dysertacji problematyka należy do niezwykle istotnych obszarów badawczych będących podstawą polskiego modelu rehabilitacji kompleksowej. Bardzo wysoko oceniam zatem zamysł badawczy Doktorantki, odpowiadający na potrzebę wnikliwego poznania potencjału rozwojowego osób z niepełnosprawnościami.

Ocena formalna

Rozprawa doktorska przygotowana została w sposób klasyczny. Dysertacja ma strukturę charakterystyczną dla prac awansowych. Składa się z obszernego wstępu, rzetelnie opracowanych trzech rozdziałów prezentujących założenia teoretyczne, rozdziału metodologicznego, oraz czterech rozdziałów odnoszących się do prezentacji uzyskanych wyników, zakończenie oraz wykazu bibliograficznego i załączników. Całość pracy liczy 246 stron wliczając w to bibliografię, spis wykresów, rysunków oraz załączniki zawierające wykorzystane narzędzia badawcze. Układ i warstwa estetyczna nie wzbudza żadnych

zastrzeżeń, a poszczególne części pracy są przejrzyste i klarowne. Ocena proporcji między poszczególnymi rozdziałami, nie wzbudza żadnych zastrzeżeń. Rozprawa zawiera czytelną, zrównoważoną, merytorycznie uzasadnioną i uporządkowaną strukturę rozdziałów, odzwierciedloną poprzez wielość i sposób ich konstrukcji. Przyjęta kolejność poszczególnych rozdziałów została podporządkowana istocie przedmiotu opisywanych w pracy zagadnień, jest uzasadniona merytorycznie i metodologicznie. Dodatkowe wątki merytoryczne omawiane wewnątrz rozdziałów są konstruktywnie uzasadnione i przedstawione w przemyślanych proporcjach, wytłumaczalnych zakresem wymaganej analizy. Jest to przemyślana, komplementarna, zamknięta całość, w pełni ukazująca poprawność warsztatową i merytoryczną Doktorantki. Warstwę językową, leksykalną i stylistyczną również należy uznać za prawidłową. Przypisy i zapisy bibliograficzne są prawidłowe. Autorka używa języka naukowego, bardzo dobrze posługuje się pojęciami i terminami badawczymi. Rozprawa w pełni wpisuje się w interdyscyplinarny dyskurs nad problematyką funkcjonowania osób z niepełnosprawnością. Stwierdzam, że Doktorantka dowiodła swoich umiejętności pisania tekstu naukowego.

Ocena merytoryczna

Przypadła mi do oceny praca szczególna, bowiem niewiele jest prac ukazujących funkcjonowanie w rodzinie kobiet z niepełnosprawnościami i ocenę jakości życia rodziny. Pracę czytałam z dużym zaciekawieniem i uważam ją za bardzo dobrze napisaną. Podjęty przez Doktorantkę temat jest unikalny, ważny i po prostu potrzebny. Warto docenić sam pomysł w warstwie zarówno teoretycznej jak i metodologicznej. W założeniach teoretycznych jak i metodologicznych daje się wyraźnie zauważyć przyjętą logikę, odwołania do aktualnego stanu badań.

Recenzowaną dysertację prawidłowo rozpoczyna wartościowy, prawidłowo i rzetelnie napisany wstęp. W rozdziale pierwszym Doktorantka dokonała konstruktywnej analizy roli, zadań i pozycji społecznej kobiety w rodzinie. Ważnym elementem tego rozdziału jest wyczerpujące omówienie socjologicznego, psychologicznego, pedagogicznego i teologicznego rozumienia rodziny. Stwierdzam, że rozdział ten jest napisany wyczerpująco i nie budzi wątpliwości merytorycznych. Zaprezentowane w nim rozważania są cenne dla podjętego zakresu tematycznego badań własnych.

W rozdziale drugim Doktorantka prawidłowo omówiła zagadnienia dotyczące jakości życia rodziny. Szczególną uwagę zwróciła na sposoby definiowania jakości życia, rolę

kompetencji społecznych dla kształtowania jakości życia rodziny. Jest to rozdział prawidłowo napisany, oparty na analizie aktualnej literatury przedmiotu.

W rozdziale trzecim wyczerpująco przedstawiono definicje i współczesne modele niepełnosprawności, przyczyny niepełnosprawności, dokonano przeglądu badań dotyczących codzienności rodziny, w której członkiem jest osoba z niepełnosprawnością oraz roli postaw rodzicielskich i wybranych aspektów funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami (konstrukt psychologiczny, samodzielność, utrata sprawności, praca zawodowa, bariery funkcjonalne i społeczne, samoocena). Ogólnie stwierdzam, że rozdział ten jest napisany prawidłowo i jest wartościowy w sensie kognitywnym.

Na podstawie analizy części teoretycznej pracy można stwierdzić, że Doktorantka posiada dużą wiedzę z zakresu omawianych zagadnień i jest świadoma zarówno potencjału jak i trudności kobiet z niepełnosprawnościami. W sposób kompetentny dokonała prezentacji wspomnianych zagadnień. Warto też zwrócić uwagę, że rozdziały teoretyczne wyróżniają reprezentatywna dla podejmowanego tematu, bardzo obszerna i aktualna baza źródłowa, dająca możliwość rzetelnego opisanie wszystkich badanych zagadnień. Cytowane w pracy pozycje świadczą o bardzo dobrej orientacji Doktorantki w analizowanych zagadnieniach. Zawarte doniesienia zostały prawidłowo ustrukturyzowane, opisane kompetentnie i prawidłowo pod względem merytorycznym. Nie mam zastrzeżeń do kompetencji Doktorantki i Jej wiedzy dotyczącej omawianej problematyki.

Rozdział czwarty zawiera wszystkie niezbędne informacje dotyczące metodologicznych podstaw badań własnych. Zawarto w nim opis przedmiotu, celu badań, problematyki badawczej, pytań i hipotez badawczych, charakterystyki zmiennych, narzędzi badawczych. Również szczegółowo przedstawiono grupę badanych osób i kryteria jej doboru, a także teren, organizację badań.

Wątpliwości merytorycznych nie budzą sformułowane problemy badawcze i szczegółowe, założone hipotezy badawcze oraz sformułowane zmienne i wskaźniki. swoich badaniach Doktorantka zasadnie zastosowała metodę sondażu diagnostycznego. Badania zostały prawidłowo przeprowadzone z wykorzystaniem następujących narzędzi badawczych: *Skale Oceny Rodziny SOR* Andrzeja Margasińskiego (polska adaptacja *FACES IV –Flexibility and Cohesion Evaluation Scales* Davida H. Olsona, KKS A (D) - *Kwestionariusz Kompetencji Społecznych* Anny Matczak oraz narzędzie autorskie: *kwestionariusz Jakość życia rodziny*. Ich dobór do zbierania danych w aspekcie celu badań i sformułowanych problemów badawczych jest prawidłowy i w pełni uzasadniony. Doceniam wysiłek Doktorantki włożony w opracowanie własnego narzędzia badawczego.

W rozdziale dotyczącym metodologii badań własnych zauważyłam pewną nieścisłość, a raczej zwykłe przeoczenie dotyczące numeracji poszczególnych podpunktów – spisie treści brak podpunktu 4.5. W pracy punkt 4.5. *Przebieg badań* został umieszczony pomyłkowo na s. 127 (po punkcie 4.6.)

Uogólniając pragnę podkreślić, że cała strategia badań została opracowana prawidłowo, rzetelnie i jest zgodna z powszechnie przyjętymi koncepcjami. Widoczny jest związek między celem badań a przyjętymi procedurami. Zauważalna jest również bardzo dobra znajomość aktualnej literatury metodologicznej. Stwierdzam, że zastrzeżeń nie budzą również metodologiczne kompetencje Doktorantki.

Na duże uznanie zasługuje również rozdział trzeci, w którym Doktorantka bardzo dobrze zaprezentowała analizę zgromadzonych danych empirycznych w zakresie obrazu jakości życia badanych rodzin. Analiza otrzymanych wyników badań umożliwiła Doktorantce opracowanie typologii rodzin, oceny funkcjonowania rodzin, oceny jakości życia rodzin w kontekście warunków socjodemograficznych oraz jakości spędzania wolnego czasu.

W rozdziale szóstym Doktorantka dokonała prawidłowej analizy wyników badań w obszarze porównania samooceny kobiet z niepełnosprawnościami i kobiet sprawnych, poziomu samooceny u kobiet ze względu na rodzaj związku, samoocenę w perspektywie aktywności zawodowej oraz jakość życia w perspektywie samooceny.

W rozdziale siódmym Doktorantka wyczerpująco przedstawiła wyniki badań dotyczące kompetencji społecznych badanych osób. Zawarła w nim analizę wyników z uwzględnieniem podziału na kobiety z niepełnosprawnościami i sprawne w aspekcie ogólnego poziomu kompetencji społecznych, kompetencji wykorzystywanych w sytuacji ekspozycji społecznej, sytuacjach intymnych, asertywności. Ponadto dokonała analizy kompetencji społecznych u kobiet z niepełnosprawnościami z uwzględnieniem stopienia, rodzaju i przyczyny niepełnosprawności oraz długości trwania związku, dzietności oraz aktywności zawodowej.

W kolejnym, ósmym rozdziale, Doktorantka zaprezentowała analizę jakości życia rodziny badanych kobiet w perspektywie kompetencji społecznych. Prawidłowo zwróciła uwagę na związek kompetencji społecznych i samooceny, związek kompetencji społecznych z oceną funkcjonowania rodziny oraz udział kompetencji społecznych i samooceny w ocenie jakości życia rodziny. Należy też podkreślić też pewną ostrożność Doktorantki w interpretacji wyników, co jest ważną cechą każdego badacza.

W zakończeniu pracy Doktorantka dokonała opisowych syntez i wnioskowań przeprowadzonych badań, zaprezentowała interesujące postulaty dla praktyki pedagogiczne oraz wskazała na niektóre ograniczenia otrzymanych wyników. Jest to ważna umiejętność,

ponieważ pozwala zachować pewien dystans w stosunku do własnych dokonań badawczych i wskazać kierunki dalszych poszukiwań oraz umożliwia dalsze doskonalenie warsztatu badawczego.

Podsumowując ocenę prezentacji zgromadzonych wyników badań stwierdzam, że jest logiczna, klarowna i uporządkowana. Stwierdzam, że dojrzała i przemyślana koncepcja badań zaowocowała poznawczo wartościowym materiałem badawczym. Analizy są rzeczowe i merytorycznie uzasadnione. Dla przejrzystości wyniki umieszczono w licznych tabelach, rysunkach i wykresach. Doktorantka wykazała się bardzo dobrą umiejętnością interpretacji uzyskanych danych empirycznych. Zwracam tylko uwagę na pewną ostrożność w stosowaniu zwrotu *wpływ*, który w tego typu analizach trudno jest w pełni dowieść i wyodrębnić. W moim przekonaniu, korzystniej byłoby w opisie wskazywać na związek lub zależność między zmiennymi. Oceniając całość analizy otrzymanych wyników badań mogę stwierdzić, że jest ona logiczna i w pełni wyczerpująca. Doceniam trud i troskę o spójne zaprezentowanie otrzymanych rezultatów. Uważam, że Doktorantka w pełni sprostała podjętym wyzwaniom metodologicznym. Jednocześnie uzyskane wyniki mogą być cenną inspiracją do dalszych badań naukowych w tym zakresie.

Ogólna ocena rozprawy

Oceniając przedłożoną do recenzji dysertację należy przede wszystkim podkreślić sam pomysł badawczy, jego oryginalność i aktualność, a także znaczenie, jakie dla praktyki mają wnioski z przeprowadzonych badań. Temat zakreślony w tytule rozprawy Doktorantka omówiła kompetentnie, prawidłowo i w sposób nowatorski. Jest to bardzo dobrze napisana rozprawa naukowa, jest ona oryginalnym przedstawieniem podjętego tematu badawczego, obejmuje przemyślane, prawidłowe etapy prowadzenia badań własnych oraz szczegółową i konstruktywną analizę oraz interpretację otrzymanych danych empirycznych. Wyniki przeprowadzonych badań stanowią też istotny wkład do wciąż budowanej wiedzy na temat funkcjonowania w rodzinie i wsparcia kobiet z niepełnosprawnością. Dysertacja w pełni potwierdza ogólną wiedzę Doktorantki oraz daje świadectwo Jego umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Moim zdaniem, dysertacja – jako aktualne, wnikliwe i wartościowe przedstawienie, niezwykle rzadko podejmowanego, niszowego tematu, jest warta opublikowania w formie monografii, która może być cennym źródłem informacji dla badaczy oraz praktyków zainteresowanych funkcjonowaniem osób z niepełnosprawnościami pełniącymi role rodzinne.

W konkluzji końcowej stwierdzam, że dysertacja Pani mgr Moniki Pyrczak-Piegi *Kompetencje społeczne kobiet z niepełnosprawnościami pełniącymi role rodzinne a ocena jakości życia rodziny*, przygotowanej pod kierunkiem naukowym promotora ks. Dr Hab. Grzegorza Godawy, prof. UPJPII oraz promotora pomocniczego dr Katarzyny Kutek-Sładek, spełnia wszystkie kryteria i wymogi stawiane rozprawom doktorskim, określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. z 2017r., poz. 1789). Na tej podstawie stawiam wniosek o dopuszczenie Pani mgr Moniki Pyrczak-Piegi do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora.

Bernadeta Szumpel